

УДК 930.2-051 В. Абрахам:[272-9(474.83-25)“135/14”]

ВЛАДИСЛАВ АБРАГАМ – ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ ЛЬВІВСЬКОГО ЛАТИНСЬКОГО АРХІЄПІСКОПСТВА

Роман ІВАШКО

Львівський національний університет імені Івана Франка
кафедра історії середніх віків та візантиністики
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: romanivashko@gmail.com

У статті подано аналіз студій відомого дослідника канонічного права та історії Церкви Владислава Абрагама з історії становлення структур Латинської Церкви в руських землях у Пізньому Середньовіччі. З'ясовано, що науковець досліджував проблеми становлення перших латинських кафедр, діяльність їх пастирів, діяльність колегіальних церковних структур, богослужбні латиномовні книги, співпрацю світської та церковної влади на Русі та ін. Його дослідження цікаві з огляду на те, що вони побудовані на основі значного джерельного матеріалу, частина якого не була відома попередникам. Доробок та наукові звіти з пошукових експедицій В. Абрагама свідчать, що дослідження проблем становлення структур Латинської Церкви на Русі ще не завершені.

Ключові слова: Латинська Церква, Пізнє Середньовіччя, Владислав Абрагам, Львівський латинський архідіоцез.

Професор канонічного права Львівського університету Владислав Абрагам відомий як визнаний фахівець у царині канонічного права та історії Західної Церкви. Частина чималого доробку науковця, який загалом становить приблизно 250 праць, становлять дослідження з історії Львівського латинського архідіоцезу.

Для В. Абрагама *Латинська Церква* є невід'ємним атрибутом *європейської цивілізації* та *християнської Польщі*. Будучи представником польської інтелектуальної еліти, він прагне акцентувати на *цивілізаційне* значення поширення *латинства* як частину церковної політики польських, угорських та литовських монархів у *руських землях*¹. Значна частина матеріалів церковних архівів зберігалася у Львові, де працював В. Абрагам. Його дослідження були актуальні в перші десятиліття ХХ ст. з огляду на реставрацію Другої Речі Посполитої та на прихильність папи Пія ХІ до поляків. Через це та високий фаховий рівень його науково-дослідницьку роботу згодом оцінили орденом *Відродження Польщі*, ватиканським орденом *св. Георгія*, званням доктора права *Honoris Causa* в університеті ім. Яна Казимира².

---

¹ Władysław Abraham, “Przywilej odpustowy papieża Aleksandra V dla katedry łacińskiej we Włodzimierzu wołyńskim z 11 sierpnia 1409,” *Kwartalnik historyczny*, No.29, (1915): 295.

² *Order Odrodzenia Polski. Trzechlecie pierwszej kapituły 1921–1924*. (Warszawa: Drukarnia Państwowa, 1926), 16, 22; “Przed uroczystościami na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie,” *Gazeta Lwowska*, No.127, (1937), 2.

В. Абрагам народився 18 жовтня 1860 р. в м. Самборі в родині державних службовців. Здобув наукові ступені надзвичайного та звичайного професора, працював у вищих навчальних закладах Кракова, Львова, Вільна, Познані, у 1899–1900 рр. заступив посаду ректора університету ім. Яна Казимира у Львові. Брав участь, певний час і очолював Римську експедицію Краківської академії знань. Вийшов на пенсію в 1930 р., проте і надалі провадив наукову діяльність. Ключове завдання, яке поставив перед собою у ці роки – планував видати другий том праці, присвяченої історії появи та формування структур Латинської Церкви на Русі (перший том побачив світ у 1904 р.). Очевидно, довершити заплановане завадила нацистська окупація Львова, під час якої був змушений переховуватися в монастирях. Невдовзі, 15 жовтня 1941 р., науковця не стало.

Перелік досліджень В. Абрагама станом на 1930 р. склав Я. Адамус³, бібліографічні відомості та аналіз його публікацій також подають Я. Савіцький⁴, Л. Харевічова⁵, кс. Ю. Крентош⁶, проф. Т. Трайдос⁷, М. Чорний⁸, А. Редзیک, Р. Лаврецький⁹, кс. М. Сковира¹⁰, кс. М. Калета¹¹, Р. Івашко¹² та ін.

Історію Львівського латинського архієпископства почали досліджувати ще на початку XVII ст. Львівські катедральні каноніки кс. Т. Піравський (“*Relatio status almae archidioecesis Leopoliensis*”, 1615¹³) та кс. Я. Скробішевський (“*Vitae archiepiscoporum Haliciensium et Leopoliensium*”, 1628¹⁴) мали у

³ Jan Adamus, “Bibliografja prac Władysława Abrahama,” *Księga pamiątkowa ku czci Władysława Abrahama*, t.2, (1931): 419–446.

⁴ Jakub Sawicki, “Wspomnienie pośmiertne: Władysław Abraham (1860–1941),” *Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, No.31–38, (1938–1945): 163–166, отриманий доступ 23 березня 2017, http://mazowsze.hist.pl/35/Rocznik_Towarzystwa_Naukowego_Warszawskiego/795/1938/27239/.

⁵ Łucja Charewiczowa. Historiografia I miłośnictwo Lwowa. *Biblioteka Lwowska*, No.6, (1990), 225.

⁶ Józef Krętosz. *Organizacja archidiecezji Lwowskiej obrządku łacińskiego od XV wieku do 1772 roku*. (Lublin: KUL, 1986), 15, 22.

⁷ Tadeusz Trajdos. *Kościół katolicki na ziemiach ruskich Korony i Litwy za panowania Władysława II Jagielly (1386–1434)*. t.1, (Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: PAN, 1983), 5–68 Модест Чорний, “Абрагам Владислав,” *Енциклопедія Львова*, т. 1, (2007): 10.

⁹ Адам Редзик і Роман Лаврецький. “Абрагам (Abraham) Владислав Генрик Францішек,” *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*, т.1, (2011): 119.

¹⁰ Marjan Skowyrza, “Sprawa przeniesienia stolicy archidiecezji Lwowskiej z Halicza do Lwowa,” *Radość Wiary*, No.5(48), (2005): 13.

¹¹ Michał Kaleta, “Działalność synodalna w archidiecezji lwowskiej,” *Seminare*, No.24, (2007): 228, <http://seminare.pl/pdf/tom24-18-kaleta.pdf>.

¹² Роман Івашко, “Владислав Абрагам,” *Католицький вісник. Двомижневик католицьких парафій України*, No.18, (2012): 5.

¹³ Thomae Pirawski primi episcopi suffraganei Leopoliensis Relatio status almae Archidioecesis Leopoliensis. Accedunt testamenta eiusdem Th. Pirawski et Ioannis Zamoiscii, archiepiscopi Leopoliensis. *Materiały historyczne*, ed. Cornelius Iulius Heck, t.2, (1893).

¹⁴ Iacobus Scrobissevium. *Vitae archiepiscoporum Haliciensium et Leopoliensium*. (Leopoli: Officina Typographica Ioannis Szeligae, 1628).

розпорядженні матеріали архіву львівської катедральної капітули, на яких і базуються їхні студії. У наступні два століття у працях кс. К. Несецького¹⁵, Х. Г. Фріеза¹⁶, Є. Броцького¹⁷, кс. Ф. Захаріяевича¹⁸, Д. Зубрицького¹⁹, К. Рейфенкугеля²⁰, К. Стадницького²¹ проблема вивчалась як частина історії Церкви в Польщі. По іншому, як до частини процесів окатоличення і спольщення, підходили до історії Львівської латинської катедри в дослідженнях І. Шараневича²², М. Грушевського²³, С. Томашівського²⁴ та ін. Базувались ці роботи переважно на текстах хроніки Я. Длугоша, згаданих вище праць катедральних каноніків, хроніки Б. Зіморевича²⁵ та опублікованих у 1861 р. матеріалах ватиканських архівів²⁶.

В. Абрагам, як і більшість польських науковців, розглядав історію Львівського латинського архієпископства як частину історії Церкви в Польщі. На відміну від попередників, він широко залучає матеріали катедральної капітули, архівів Познані, Гнєзна та джерельних публікацій “*Akty grodzkie i ziemskie*” – тобто тексти не достатньо залучені до вивчення проблематики. Крім того, основою джерельної бази для нього також були матеріали італійських, зокрема, ватиканських архівів, які В. Абрагам зібрав як учасник Римської експедиції Краківської академії знань. Накопичений джерельний матеріал протягом 20 років невтомної пошукової праці став основою для написання студій із історії Львівської

¹⁵ Kasper Niesiecki. *Korona Polska przy złotej wolności starożytnemi wszystkich kathedr, prowincji, i rycerstwa klejnotami heroicznym męstwem I odwagą, najwyższemi honorami, a najpierwiej cnotą, pobożnością i świątobliwością ozdobiona*. (Lwów: Drukarnia Collegium Lwowskiego Societatis Jesu, 1728), 22–26.

¹⁶ Chretien Friese. *La metropolitaine de Leopold avec ses archeveques jusqua notre tems*. (Varsovie: De l'imprimerie Mizlerienne, 1758).

¹⁷ Eugeniusz Brocki, “Wiadomość o początkach i wzroście Arcybiskupstwa metropolitalnego lwowskiego obrządku łacińskiego,” *Pszczola Polska*, No.3, (1820): 3–28.

¹⁸ Franciszek Zachariasiewicz, “Początki katedralnego kościoła obrządku łacińskiego we Lwowie,” *Czasopism naukowy księgozbioru publicznego, imienia Ossolińskich*, t.2. z.4, (1829): 78–90.

¹⁹ Денис Зубрицький. *Хроніка міста Львова*, ред. Олександр Шишка, (Львів: Центр Європи 2001), 72–96.

²⁰ Karl Reifenkugel, “Die Gründung der römisch-katholischen Bisthümer in den Territorien Halicz und Wladimir. Ein Beitrag zur Geschichte dieser Territorien im XIV. Jahrhunderte,” *Archiv für österreichische Geschichte*, b.52, (1875): 403–473.

²¹ Kazimierz Stadnicki. *O początkach arcybiskupstwa i biskupstw katolickich łac. obrz. na Rusi halickiej i Wołyniu*. (Lwów: nakładem synów Zelmana Iгла, 1882).

²² Исидор Шараневич. *Исторія Галицко-Володимирської Русі от найдавніших времен до року 1453*. (Львов: Институт Ставропигийский, 1863), 311–315.

²³ Михайло Грушевський. *Історія України-Русі. XIV–XVII віки. Пам'ятки історичної думки України*, т.5, (К.: Наукова думка, 1994), 442–448.

²⁴ Степан Томашівський. *Українська історія. Част 1. Старинні і Середні віки*. (Львів: видавництво “Вчора і нині”, 1919), 132–136.

²⁵ Бартоломей Зіморевич. *Потрійний Львів. Leopoldis triplex*, пер. Наталії Царьової, вид. 2-ге, (Львів: Центр Європи, 2002), 75–109.

²⁶ *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia*, ed. Augustino Theiner, t.2, (Romae: Typis Vaticanis, 1861), 5, 13, № 8, 15.

латинської архідієцезії, які публікувались від початку ХХ ст. Проблема ж становлення організації структур Львівського латинського архідіоцезу та підлеглих йому дієцезій розкрив В. Абрагам у майже тридцяти дослідженнях – монографіях, наукових статтях, звітах, рецензіях.

Праці В. Абрагама стосуються багатьох аспектів історії Львівського латинського архієпископства. Ключовими проблемами у них простежуються конкретні дати створення латинських архідієцезій, дієцезій на Русі, діяльність та каталоги їх пастирів²⁷. У монографіях та наукових статтях В. Абрагам з'ясовує, що перші латинські *титулярні* єпископи *Львова, Володимира, Холма, Кисва* взагалі не були присутніми у підлеглих дієцезіях, адже руські землі вважались місійним тереном, були відносно віддалені від Риму без належної кількості вірних²⁸. Галицькі архієпископи *Мацей, Бернард, Якуб*, які реально перебували на Русі, жили відразу *de facto* у Львові, хоча для того не було правових підстав²⁹. *De jure* вони мали право на це від 1414 р., коли було виконано всі необхідні формальності³⁰. В. Абрагам показав, що причиною відтермінування переносу катедри згаданої архідієцезії крім неспокою у самій *Латинській Церкві* була т.зв. “судова війна” на зламі XIV–XV ст. між львівськими міщанами та парафіяльним настоятелем Йоганном Рутені³¹. Від часу переносу катедри підлеглими до Львівського архідієцезії стали *перемиський, володимирський, холмський, кам'янецький, серетський* (невдовзі *сучавський*), *київський* діоцези³². Порівняно кращу церковну організацію з-поміж них мала

²⁷ Каталоги пастирів діоцезів Львівського архідіоцезу знаходяться тут: Władysław Abraham, “Założenie biskupstwa łacińskiego w Kamieńcu Podolskim,” *Księga pamiątkowa ku uczczeniu 250 rocznicy Uniwersytetu lwowskiego*, t.1, (1911): 25–39; ejusd. “Uzupełniony katalog dawnych łacińskich biskupów kijowskich,” *Collectanea Theologica*, No. 18/1-2, (1937): 423.

²⁸ Władysław Abraham. *Powstanie organizacji kościoła łacińskiego na Rusi*. t. 1, (Lwów: Towarzystwo dla Popierania Nauki Polskiej, 1904), 248, 249, 305–306; ejusd. Początki arcybiskupstwa łacińskiego we Lwowie. *Biblioteka lwowska*, t. 7, (Lwów: Towarzystwo Miłośników Przeszłości Lwowa, 1908), 13; ejusd. “Przywilej odpustowy,” 295.

²⁹ Władysław Abraham. *Powstanie*, 304, 308–310; ejusd. Jakób Strepa – arcybiskup halicki. 1391–1409. (Kraków: Akad. Umiejętności, 1908), 42–43; ejusd. Początki arcybiskupstwa, 16, 39.

³⁰ Władysław Abraham, “Sprawozdanie z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich w latach 1896/7 i 1897/8. O materiałach do dziejów Polski w wiekach średnich. W dodatku: Sprawozdanie z poszukiwań za listopad i początek grudnia 1898,” *Archiwum Komisji Historycznej*, No.9, (1902): 155; ejusd. “Biskupstwa łacińskie w Mołdawii w wieku XIV i XV,” *Kwartalnik historyczny*, No.16, (1902): 189–190; ejusd. “Udział Polski w soborze pizańskim (1409 r.),” *Rozprawy Wydziału hist.-filozof. Akademii Umiejętności*, S.2. T.22, (1905): 148; ejusd. Początki arcybiskupstwa, 45–46; ejusd. “Zawarcie małżeństwa w pierwotnym prawie polskim,” *Studia nad historią prawa polskiego*, red. O. Balcer, t.9, (Lwów: Nakładem Towarzystwa Naukowego, 1925): 426; ejusd. “Z dziejów dawnego biskupstwa łacińskiego w Łucku,” *Kwartalnik historyczny*, R.50. Z.1–2, (1937): 145.

³¹ Władysław Abraham. Początki arcybiskupstwa, 29–33, 40, 45–46.

³² Władysław Abraham, “Biskupstwa łacińskie w Mołdawii,” 189–191; ejusd. Jakób Strepa, 53; ejusd. Początki arcybiskupstwa, 45; ejusd. “Założenie biskupstwa łacińskiego w Kamieńcu Podolskim,” 15; ejusd. “Z dziejów dawnego biskupstwa,” 145; ejusd. “Uzupełniony katalog,” 415.

перемиська діоцезія як показав В. Абрагам³³. Але насправді в окремих діоцезіях були присутні відцентрові тенденції, оскільки вони тяжіли до архідіоцезій та митрополій то Угорського чи Польського королівств, то Великого Литовського князівства, і навіть – Москви³⁴.

В. Абрагам також демонструє вслід за своїми попередниками, що право церковної юрисдикції латинськими єпископами на Русі мало кілька альтернатив, поряд зі створенням Львівської архідіоцезії. У 1257 р. право на неї від Апостольської Столиці отримали *лейбуські* єпископи, що тяжіли до *німецьких* земель³⁵. З перших призначень латинських єпископів середини XIV ст., які опублікував В. Абрагам, бачимо, що Холм та Львів були у сфері впливу латинського константинопольського патріярха³⁶. У боротьбі за спадщину Романовичів польський король Казимир III намагався підпорядкувати руські землі церковній юрисдикції архієпископам *польського* Гнезна³⁷. Врешті Апостольська Столиця, керуючись реаліями ще XIII ст.³⁸, вислухала прохання ленника *Угорського* королівства Володислава Опольського і створила 1375 р. латинську архікатедру в Галичі³⁹. Насправді політичним та економічним центром тоді був Львів, куди цю архікатедру перенесли напевно, як вважає В. Абрагам, на прохання *польського* короля Владислава II після певних домовленостей про тимчасову відмову *угорської* сторони від права володіння на спадщину Романовичів⁴⁰. Разом з цим за право церковної юрисдикції на Волині і Київщині змагався *литовський* князь Вітовт Кейстутович і його наступник Свидригайло⁴¹. Тривожні сигнали також надходили також зі сторони Москви, яка прагнула розширити свій вплив до Молдавського князівства⁴². Свого проповідника у Львові також мав і *Тевтонський* орден, який, можливо, підтримував претензії *лейбуських* єпископів⁴³. Руські землі також входили до сфери місійної діяльності *Societatis Fratrum Peregrinantium propter Christum inter gentes*⁴⁴.

Проте наявність відповідних привілеїв Апостольського Престолу була не достатньою для повноцінного функціонування церковних структур на Русі. Потрібно також взяти до уваги, що паралельно функціонувала Київська (Київська

³³ Władysław Abraham. *Powstanie*, 326–329, 332; ejusd. *Jakób Stępa*, 50.

³⁴ Władysław Abraham, “Biskupstwa łacińskie w Mołdawii,” 203; ejusd. *Początki arcybiskupstwa*, 41–43; ejusd. “Z dziejów dawnego biskupstwa,” 143–145.

³⁵ Władysław Abraham. *Powstanie*, 196, 261, 307; ejusd. *Początki arcybiskupstwa*, 12, 38–39.

³⁶ Władysław Abraham. *Powstanie*, 246–249, 231–232, 263; ejusd. *Jakób Stępa*, 55; ejusd. *Początki arcybiskupstwa*, 13.

³⁷ Władysław Abraham. *Powstanie*, № 5, 244, 250, 370.

³⁸ Władysław Abraham. *Początki arcybiskupstwa*, 41.

³⁹ Władysław Abraham. *Powstanie*, 296–298; ejusd. *Początki arcybiskupstwa*, 15.

⁴⁰ Władysław Abraham. *Początki arcybiskupstwa*, 43–44.

⁴¹ *Ibidem*. 53; ejusd. “Z dziejów dawnego biskupstwa,” 143, 147.

⁴² Władysław Abraham, “Biskupstwa łacińskie w Mołdawii,” 203.

⁴³ Władysław Abraham. *Powstanie*, 265–266.

⁴⁴ *Ibidem*. 235–236; ejusd. *Początki arcybiskupstwa*, 6.

та Галицька – від 1458 р.) митрополія Східного обряду на основі ще Володимирового хрещення з *Візантії*⁴⁵. Можливо, що підлеглі їй території називали *Грецією* в документах Апостольської Столиці⁴⁶. Християни ж Східного обряду вважалися *схизматиками*, а війна за їх навернення прирівнювалась до війни з невірними та язичниками⁴⁷. Крім того, згідно із західним правом в душі *Вормського конкордату* (1122 р.), потрібна була ще матеріальна підтримка для архідієцезії латинських монархів. “*Переможець*” у боротьбі за церковну юрисдикцію на теренах спадщини Романовичів Владислав II здійснює відповідні донації *володимирській* катедрі⁴⁸, катедральній капітулі у *Львові*⁴⁹, *холмській* катедрі, підкреслюючи також і перемогу над Тевтонським орденом під Грюнвальдом⁵⁰. Визнання Апостольського Престолу цих прав також несло за собою для нього обов’язки захисту та поширення *латинської* віри. Зокрема, про здобутки місійної діяльності львівського латинського архієпископа Яна Жешовського в *Жмуді* польський король звітує на Констанцькому соборі⁵¹. Опорою правління Владислава II також були ченці орденів братів Менших (*Францисканський орден*) та Проповідників (*Домініканський орден*), матеріальні інтереси яких також були враховані в рамках постанов *Вієнського* церковного собору⁵². Водночас Апостольська Столиця не заперечувала і проти прав Вітовта на Волинь за умови відповідних донацій для *Луцької* катедрі і відсутності звернень *володимирського* єпископа⁵³. Такий стан невизначености тривав до 1459 р., коли в Римі визнано приналежність перенесеної з *Володимира* до *Луцька* катедрі дієцезії в 1425 р. до церковної юрисдикції Львівського архієпископа-митрополита в Польському королівстві, а не у Великому Литовському князівстві⁵⁴.

В. Абрагам також показує, що крім матеріальних та правових привілеїв ще потрібні були відповідні статuti колегіальних церковних органів для налагодження діяльності Львівської архідієцезії. Текст такого статуту цього архідієцезу йому вдається віднайти серед рукописів Інституту ім. Осолінських. Він складається з 54-х статей⁵⁵. Одна частина з них врегульовує обов’язки парафіяльного

---

⁴⁵ Історія Візантії. Вступ до візантиністики, ред. Сергій Сорочан, Леонтій Войтович, (Львів: Априорі, 2011), 333.

⁴⁶ Władysław Abraham, “Założenie biskupstwa,” 27.

⁴⁷ Władysław Abraham. *Powstanie*, 228.

⁴⁸ Władysław Abraham, “Przywilej odpustowy,” 295–296.

⁴⁹ Władysław Abraham. *Początki arcybiskupstwa*, 52.

⁵⁰ Władysław Abraham, “Akt fundacyjny króla Władysława Jagiełły dla biskupstwa chełmskiego, Korczyn 16 sierpnia 1417,” *Kwartalnik historyczny*, T.32, (1918): 473–477.

⁵¹ Władysław Abraham. *Początki arcybiskupstwa*, 47.

⁵² Władysław Abraham. *Powstanie*, № 19, 397–409.

⁵³ Władysław Abraham, “Udział Polski,” 148; ejusd. “Sprawozdania z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich do dziejów Polski w wiekach średnich za lata 1899–1913,” *Archiwum Komisji Historycznej*, S. 2. T. 1, (1923), № 2, 60.

⁵⁴ *Ibidem*. 8; Władysław Abraham, “Z dziejów dawnego biskupstwa,” 146.

духовенства провадити літургію, сповідь, похорони, інвентаризації парафій, дотримуватися celibату, не допускати до душпастирства мандрівних священнослужителів та ін. Інша частина статей встановлює обов'язки приймати Святі Таїнства для мирян із заборонаю язичницьких традицій на Івана Хрестителя, на свято Петра і Павла та ін. Верхньою хронологічною межею складення подібних статутів В. Абрагам вказує 1513 р., коли було створено відповідний статут капітули в час архієпископської послуги *Бернарда Вільчека* у Львівській Церкві⁵⁶.

Статути церковних органів мали бути схвалені на синодах латинського духовенства. Синоди поділялися на *провінційні* та *дієцезіяльні*. За припущенням В. Абрагама, перший провінційний синод у Львові відбувся в червні 1406 р., де в цей час зібрались галицький архієпископ Якуб, луцький єпископ Святослав, кам'янецький єпископ Олександр, перемишльський єпископ Матей⁵⁷. На думку дослідника, вони могли вирішувати питання юрисдикційної приналежності волинських земель до Галицького латинського архієпископства. За припущенням В. Абрагама наступні провінційні синоди могли відбутися між 1415 та 1417 рр., 28 вересня 1419 р., між 1437 та 1440 рр., 16 серпня 1440 р., в кінці 1441 р. або на початку 1442 р., в другій половині 1447 р., та дієцезіяльний синод – у 1443 р.⁵⁸ В. Абрагам з'ясував, що на цих синодах вирішувались проблема створення оригінальних статутів львівської провінції та ухвала статутів гнєзненської провінції 1420 р. на хвилі запровадження польської адміністрації та судочинства після 1434 р. в західноукраїнських землях, визнання чи не визнання Базельського собору, створення *Руського патріархату* та приналежність катедральної парохії з майном до архієпископа чи до капітули.

Окрему увагу В. Абрагам звертає на богослужбну книгу бібліотеки капітули в *Гнєзно*. Він висловлює припущення, що книга була створена для італійської дієцезії *Amaliensis* в Умбрії або дієцезії *Daulis* в Атенській архідієцезії в XIII ст., а, можливо, й раніше⁵⁹. До Львова її міг привести студент, який навчався в італійських університетах, а львівський архієпископ Анджей Ружа-Боришевський міг забрати її до Гнєзна, ставши тут архієпископом-митрополитом. У книзі поміщено шлюбний ритуал, характерний для *італійських, французьких* дієцезій та Гробу Господнього в Єрусалимі в Середні віки, який складається із двох

⁵⁵ Władysław Abraham. *Najdawniejsze statuty synodalne archidiecezji Gnieźnieńskiej oraz statuty z rękopisu Oss. Nr. 1627 z uwzględnieniem materiałów zebranych przez ś. p. B. Ulanowskiego*. (Kraków: Nakładem Polskiej Akademji Umiejętności, 1920), 35–53.

⁵⁶ Władysław Abraham. *Początki arcybiskupstwa*, 56.

⁵⁷ Władysław Abraham. *Jakób Strepa*, 55–57; ejusd. “Studia krytyczne do dziejów średniowiecznych synodów prowincjonalnych Kościoła polskiego,” *Studia i materiały do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce*. No.5, (1915): 14–15; ejusd. “Założenie biskupstwa łacińskiego,” 15, 25; ejusd. “Z dziejów dawnego biskupstwa,” 143–144.

⁵⁸ Władysław Abraham. “Kilka szczegółów o synodach lwowskich w wieku XV,” *Gazeta kościelna*, No.44, (1908): 7; ejusd. *Najdawniejsze statuty synodalne*, 40.

⁵⁹ Władysław Abraham. *Zawarcie małżeństwa*, 426–427.

частин⁶⁰. Цікаво, що описаний ритуал не був характерний для польських дієцезій. У першій частині йдеться про укладення шлюбного договору між нареченими з посвяченням персня (*Ordo nuptiarum*), в другій є обряд *Святої Месси* (*sacramentarium Gregorianum*). Особливістю книги також є його *буквиці* та *мініятюри*. На них зображено сцену шлюбу, латинського єпископа, що читає молитву з богослужбової книги біля вітваря. Не характерним для *французьких* дієцезій є також Євангеліє від Марка (Мк. 10, 1–9), що зачитувалось під час *Месси*.

Дослідження історії Львівської латинської архидієцезії В. Абрагам не вважав завершеним. В одному із останніх наукових звітів він занотував, що “в останніх роках працюю над II томом моєї праці: *Повстання організації латинської Церкви на Русі*”⁶¹, який так і не побачив світ (*див. додаток 2*). Він залишає вказівки для наступних поколінь дослідників у чотирьох звітах із пошуків у італійських архівах про матеріали цих сховищ на сторінках видань Краківської академії знань та ін. (*див. додаток 1*)⁶². Очевидно, їх взяли до уваги дослідники історії Церкви із інституту св. Климента Папи в Римі на чолі з о. А. Великим, які видавали зібрання документів “*Documenta pontificum romanorum historiam Ukrainae illustrantia*”⁶³. Цікавими є також, зокрема, його публікація в цих звітах листа угорського короля *Ласло I* (польського Владислава III) до папи Євгенія IV, де йдеться про запевнення його вірності Апостольській Столиці напередодні битви при *Варні*⁶⁴. Також В. Абрагам публікує документ про створення польської провінції ченців з ордену *Бернардинів*, присутніх в Бакові десь на десятиліття раніше⁶⁵, засновник якого Ян Капістран був духовним надхненником перемоги війська хрестоносців над військами Мехмета II при облозі Белграду в 1456 р.⁶⁶

---

⁶⁰ Władysław Abraham. Zawarcie małżeństwa, 459–462.

⁶¹ Справа Владислава Абрахама, Державний архів Львівської області, ф. 26, оп. 5, спр. 1, арк. 156–157.

⁶² Władysław Abraham, “Sprawozdanie z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich, a szczególnie w Archiwum watykańskim. O materiałach do dziejów polskich w wiekach średnich,” *Archiwum Komisji Historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie*, T.5, (1889): 33–35; ejusd. “O poszukiwaniach w archiwum watykańskim do dziejów Polski w wiekach średnich. Odczyt na 76-em zebraniu miesięcznym Towarzystwa historycznego we Lwowie z 29 maja 1897,” *Kwartalnik historyczny*, T.11, (1897), 687; ejusd. “Sprawozdanie z ostatnich poszukiwań w archiwum watykańskim. (Odczyt na 20-tym Walnym Zgromadzeniu Towarzystwa historycznego z 28 stycznia 1899),” *Kwartalnik historyczny*, T.13, (1899), 175; ejusd. “Sprawozdanie z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich w latach 1896/7 i 1897/8,” 1–232; ejusd. “Sprawozdania z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich do dziejów Polski w wiekach średnich za lata 1899–1913,” 1–65.

⁶³ *Documenta Pontificum Romanorum Historiam Ukrainae Illustrantia (1075–1953)*, ed. Atanasij Wylykij, T.1, (Romae: PP. Basiliani, 1953), 3–195.

⁶⁴ Władysław Abraham, “Sprawozdania z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich do dziejów Polski w wiekach średnich za lata 1899–1913,” № 4, 61–63.

⁶⁵ Władysław Abraham, “Biskupstwa łacińskie w Moldawii,” 199–200.

⁶⁶ Władysław Abraham, “Sprawozdania z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich do dziejów Polski w wiekach średnich za lata 1899–1913,” № 5, 63–64.

Подібні публікації джерел та вказівки на них⁶⁷ потребували глибшого аналізу, який дослідник, можливо, планував здійснити у згаданому неопублікованому другому томі студій про початки організації *Латинської Церкви* в руських землях. Також і з його рецензій бачимо, що проблема рецепції *Флорентійської унії* мала на той час чимале поле для досліджень, адже не всі документи папи *Свєгенія IV*, який підписав унію, були опубліковані⁶⁸.

На початку ХХІ ст. розпочався перегляд частини висновків В. Абрагама. Зокрема, О. Козубська спростувала "*Казимирівську традицію*" (як і інші традиції стосовно датування будівництва латинських храмів у Львові) заснування Латинської катедри у Львові, прибічником якої був дослідник⁶⁹. Останнім часом критикують і його висновок про перенесення катедри латинського архієпископа з Галича до Львова в 1414 р. Опоненти вважають, що перенесення відбулось у 1412 р.⁷⁰ Неузгодженість виникла, можливо, тому, що проблема трактується *спроцено* і без глибшого її аналізу. Загалом і становлення організації *Латинської Церкви* на Русі трактувалась саме так, про що писав ще *Михайло Грушевський*⁷¹, який покликався на публікації В. Абрагама. В цьому руслі сучасним дослідникам потрібно краще дослідити *джерела* дотичні до проблеми, а також доручення Апостольської Столиці та як його виконав *латинський архієпископ Солтанієнсі Іоанн*, який мав вивчити проблему перенесення

⁶⁷ Władysław Abraham, "R.: Eubel C., Hierarchia catholica medii aevi sive summorum Pontificum, S. R. E. Cardinalium ecclesiarum Antistitum series ab anno 1198 ad annum 1431 productae documentis tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita per..., T. I. Monasterii 1898. T. II. (od r. 1431 do 1503) Monasterii 1901," *Kwartalnik historyczny*, T.16, (1902): 85–87.

⁶⁸ Władysław Abraham, "R.: Repertorium Germanicum. Regesten aus den Päpstlichen Archiven zur Geschichte des deutschen Reichs und seiner Territorien, herausgeg. durch das k. Preussische Historische Institut in Rom. Pontificat Eugenius IV, I Band. Unter Mitwirkung v. Johannes Haller, Joseph Kaufmann und Jean Lulvès bearbeitet von Robart Arnold, Berlin 1896, str. LXXIX i 677," *Kwartalnik Historyczny*, T.12, (1898): 612.

⁶⁹ Władysław Abraham. *Powstanie*, 304; Ольга Козубська, "Латинська катедра у Львові: спроба нової інтерпретації відомих фактів," *Народознавчі зошити*, 3.2(32), (2000): 252–261.

⁷⁰ Krzysztof Prokop. *Arcybiskupi halicy i lwowscy obrządku łacińskiego. Szkice biograficzne*, (Biały Dunajec–Ostróg: Wołanie z Wołunia, 2010), 11; Мар'ян Сковира, "Львівська архідієцезія. 600-ліття перенесення Апостольської Столиці з Галича до Львова," *Реліквії митрополії. До 600-річчя перенесення столиці Львівських архієпископів Римсько-Католицької Церкви з Галича до Львова. Каталог виставки 2 червня – 16 вересня 2012 р.* – (Львів: Друкарські куншти, 2012): 8–10; *Sancta Missa на закінчення I Євхаристійного Конгресу України*. Львів, 3 червня 2012 р. (Częstochowa: Niedziela, 2012), 8; "Kongres nt. 600-lecia archidiecezji lwowskiej," *Religia Deon.pl*, отримано доступ 23 березня 2017, <http://www.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art,11404,odbyl-sie-kongres-nt-600-lecia-archidiecezji-lwowskiej.html>.; "Czawaga K. 600 lecie archidiecezji lwowskiej," *Bibula pismo niezależne Bibula*, отримано доступ 23 березня 2017, <http://www.bibula.com/?p=51186>.; "600-lecie lwowskiej metropolii łacińskiej," *Radio Maryja*, отримано доступ 23 березня 2017, <http://www.radiomaryja.pl/kosciol/600-lecie-lwowskiej-metropolii-lacinskiej>; "На міжнародній конференції у Львові говоритимуть про римо-католицькі храми Галичини," *Credo*, отримано доступ 23 березня 2017, <http://www.credo-ua.org/2014/09/122272>.

⁷¹ Михайло Грушевський. *Історія України-Руси*, 425.

згаданої катедри. Такий цілком логічний та влучний здогад про завдання вказаного архієпископа знаходимо лише у В. Абрагама⁷².

Отже, В. Абрагам продовжив дослідження історії Львівського латинського архієпископату, використовуючи значною мірою нові для його часу джерельні матеріали. Він опублікував чималу їх частину, подав ґрунтовний аналіз текстів. У студіях спостерігається комплексний підхід, коли до уваги взято всі ділянки з історії Церкви та навіть політичне тло, дотичне до проблеми. Він розглядає проблему подібно до його сучасників як частину історії Церкви в Польщі. Натомість останніми роками спостерігаємо тенденцію до перегляду окремих висновків та суджень В. Абрагама, що пов'язано із залученням нового джерельного матеріалу та новою досі інтерпретацією відомих фактів сучасними дослідниками.

Додатки

1. Reskryptem z dnia 21 Czerwca 1896 l. 14080 polecił mi J. E. Pan Minister Wyznań i Oświaty zawiadomić J[ego] W[ielebność] Pana, iż winnym jest udzielić Mu na cele naukowej podróży do Rzymu w zimowym półroczu 1896/7 subwencji w kwocie 500 K. na rachunek oczekiwanych na r. 1896/7 kredytów przeznaczonych przedsięwzięć i ekspedycji. W tym celu pozostawić J. E. Pan Ministra J[ego] W[ielebności] Panu możliwość, ponownego podania o rzeczoną subwencję z początkiem roku 1897 w drodze dziekanatu. O czym J[ego] W[ielebności] zawiadamiam Lwów 16/7 1896.

Справа Владислава Абрахама, Державний архів Львівської області, ф. 26, оп. 5, спр. 1, арк. 81.

2. W ostatnich latach pracuję nad P² tomem swego dzieła: Powstanie organizacji Kościoła łacińskiego na Rusi.

Ogłosił nadto:

Recenzję książki: Völker Karl, Kirchengeschichte Polens, Berlin u. Leipzig 1930, Kwartalnik hist. XLV. 1931 str. 329–332

Artykuł: Nieznany synody i nieznane statuty. Collectanea theologica XV. 1934. Odbitka str. 16.

Regerat na Zjazd prawniczy w Rzymie 1934 p. t. Ius canonicum particulare in Polonia tempore decretalium Gregorii IX. drukowany w publikacjach Zjazdu.

---

⁷² Władysław Abraham, "Z dziejów dawnego biskupstwa," 145

Recenzję pracy: Niwiński M. Biskup karkowski Jan Grotowic i zatargi jego z Włodzisławem Łokietkiem i Kazimierzem Wielkim. *Kwartalnik hist.* XLIX. 1935 str. 155–158.

Справа Владислава Абрахама, Державний архів Львівської області, ф. 26, оп. 5, спр. 1, арк. 156–157.

VLADISLAV ABRAHAM – THE RESEARCHER OF THE HISTORY OF LVIV LATIN ARCHITECTURE

Roman IVASHKO

Ivan Franko National University of Lviv
Department of Middle Ages and Byzantine Studies
Universytetska str. 1, 79000, Lviv, Ukraine
e-mail: romanivashko@gmail.com

Vladyslav Abraham is the one of the most famous researchers of the history of Catholic Church. His work was highly appreciated by Austrian, Polish and Vatican authorities. The article is the analysis of Vladyslav Abraham's publications on the history of Latin Archdiocese of Lviv.

The research of the history of the Latin Archdiocese of Lviv began in the 17th century. The researches were mainly based on the chronicles of Jan Dlugosz and Marcin Kromer, as well as on the archival materials of Lviv cathedral collegial structures. Vladyslav Abraham was able to attract additional resources from Italian, Polish and Ukrainian archives. He published some of them.

Vladyslav Abraham paid special attention to the formation of the first dioceses and activities of its pastors in Ruthenia. In particular, he found out that Cathedra of archbishops was transferred from Halych to Lviv in 1414. He also showed some scale of dependence of *Peremyshl'*, *Cholm*, *Volodymyr*, *Kyiv*, *Suchava*, *Kamenec* dioceses to Lviv's archbishops. He found out that it was a threat to the transition of dioceses in subordination to the Hungarian, Polish, Lithuanian and even Moscow churches structures.

The activity of church synods the most important part of his research. He suggested that the first provincial and diocese synods might take place in 1406, between 1415 and 1417, 28 September 1419, between 1437 and 1440, August 16, 1440, between 1441 and 1442, 1443, 1447. The problems of political and religious submission of dioceses of Ruthenia, the adoption of the first church charters could have been solved at that time.

Vladyslav Abraham considered the history of the Latin Archdiocese together with the political conjuncture in Central and Eastern Europe. He examined how the idea of spreading of Catholicism was the official policy of the Polish and Hungarian kings. He observed that Polish king Vladyslav II Jagiello gave the part of the donations to the Church of Lviv. However, civilizational influences of Catholicism was exaggerated and without comparison with eastern spiritual tradition in Ruthenia in research of Vladyslav Abraham.

Vladyslav Abraham found a lot of source material on the history of Catholicism in Ruthenia during his research work. For example, the researcher found the original liturgical books and documents of activities of Dominican and Franciscans orders. Unfortunately, he did not have time to explore all the found materials. However, Vladyslav Abraham left the original guidelines for future generations of researchers in his publications.

Vladyslav Abraham partially studied the history of the reception of the Union of Florence and Varna crusade. He found out that at the one of the provincial synods in Lviv archdiocese clergy solved the problem of the adoption of resolution of the Council of Florence. The researcher also discovered

documents concerning the participants of Varna crusade king Vladyslav, archbishop of Lviv Gregory of Sanok and bishop of Cholm Paul of Grabovych. These problems had not been deeply studied by him.

Unfortunately, some scientific conclusions of Vladyslav Abraham are criticized today. For example, the beginning time of construction of the Lviv Cathedral Church and the transfer of the Cathedra of Latin archbishops from Halych to Lviv belong to it. Vladyslav Abraham followed “Kazymir’s tradition” in the construction of Lviv Cathedral Church, which was denied.

In general, Vladyslav Abraham considered the problems of the creation of the first dioceses and parishes, the appointments of the first bishops, the first activity of church synods, activities of Dominican and Franciscan orders, the first material donations of secular rulers to the Church, bringing the first liturgical books to Ruthenia.

Keywords: Abraham, research, Catholic Church, architecture.

REFERENCES

- Abraham, Vladyslav. Conjugation of marriage in the oldest Polish law. *Studies of the history of Polish law*, ed. Osvald Balcer, T.9, (Lviv: Scientific Society, 1925). (in Polish and Latin).
- Abraham, Vladyslav. Critical studies to the history of the medieval provincial synods Polish Church, *Studies and materials to the history of synodal legislation in Poland*, No.5, (Krakow: Academy of Skills in Cracow, 1915). (in Polish).
- Abraham, Vladyslav. “Foundation Act of King Vladyslav Jagiello for the Cholm Bishopric, Korchyn 16 August 1417,” *Historical quarterly*, T. 32, (1918): 473–477. (in Polish and Latin).
- Abraham, Vladyslav. “From the history of the Latin bishopric in Luck,” *Historical quarterly*, R.51. N.1–2, (1937): 141–147. (in Polish).
- Abraham, Vladyslav. *Jacob Strepa – archbishop of Halych. 1391–1409*. (Krakow: Academy of skills, 1908). (in Polish).
- Abraham, Vladyslav. “Latin bishopric in Moldavia in the 14th and 15th centuries,” *Historical quarterly*, T. 16, (1902): 172–207. (in Polish and Latin).
- Abraham, Vladyslav. “Polish participation at the Council of Pisa,” *Discussing of the historical-philosophical faculty of the Academy of Skills in Krakow*, S. 2. T. 22, (1905): 125–157. (in Polish).
- Abraham, Vladyslav. “R.: Eubel K., The Catholic hierarchy of the Middle Ages or the Supreme Pontiff, the Cardinals and Bishops of the Holy Roman Church series from 1198 to 1431 based on made payment instruments especially at Vatican collected, ordered, issued by. . . T. 1. Monastery 1898. T. 2. (from 1431 to 1503) Monastery 1901,” *Historical Quarterly*, T. 16, (1902): 85–87. (in Polish).
- Abraham, Vladyslav. “R.: German registers. Registers of papal archives on the history of the German Empire and its territories, ed. of k. Prussian Historical Institute in Rome. Pontificate of Eugene IV, part 1. Ed. Robart .
- Arnold with participation of Johannes Haller, Joseph Kaufmann and Jean Lulves, Berlin 1896, p. 79 and 677,” *Historical Quarterly*, T.12, (1898): 610–612. (in Polish).
- Abraham, Vladyslav. “Report of research in Roman archives and libraries, especially in the Vatican Archive. About materials of Polish history in the Middle Ages,” *Archive of the Historical Commission of the Academy of Skills in Krakow*, T.5, (1889): 33–85. (in Polish).

- Abraham, Vladyslav. "Report on research in the Roman archives and libraries for the history of Poland in the Middle Ages in 1899–1913," *Archive of the Historical Commission*, S.2. T.1, (1923): 1–65. (in Polish and Latin).
- Abraham, Vladyslav. "Report on research in the Roman archives and libraries in 1896/7 and 1897/8. About materials to Polish history in the Middle Ages. In addition: Search report for November and beginning of December 1898," *Archives of the Historical Commission*, T.9, (1902): 1–237. (in Polish and Latin).
- Abraham, Vladyslav. "Report on recent searches in the Vatican archive. Read at the 20th General Meeting of the Historical Society on January 28, 1899," *Historical Quarterly*, T. 13, (1899): 175. (in Polish).
- Abraham, Vladyslav. *Rise organization of the Latin Church in Rus*. (Lviv: The community for the promotion of Polish science, 1904). (in Polish).
- Abraham, Vladyslav. "Some details about Lviv synods in the 15th century," *Church newspaper*, No.44, (1908). (in Polish).
- Abraham, Vladyslav, "The added catalog of ancient bishops of Kyiv," *Theological collection*, No.18/1-2, (1937): 413–426. (in Polish).
- Abraham, Vladyslav. *The beginning of the Latin archdiocese in Lviv*. Lviv Library, T. 7, (Lviv: The community of lovers past of Lviv, 1908). (in Polish).
- Abraham, Vladyslav, "The creating Latin diocese in Kamenets Podolsk," *The remembrance book in honor of 250 anniversary of the Lviv University*, T.1, (1911): 25–39. (in Polish).
- Abraham, Vladyslav. *The oldest synodal statutes of the Archdiocese of Gniezno and the statutes of the manuscript No. 1627 in Ossolineum with considering of materials collected by the h. m. B. Ulanowski*. (Krakow: Polish Academy of Skills, 1920). (in Polish and Latin).
- Abraham, Vladyslav. "The Privilege of indulgence of Pope Alexander V for the Latin Cathedral in Volodymyr-Volyns'kyj from August 11, 1409," *Historical quarterly*, T.29, (1915): 295–296. (in Polish and Latin).
- Abraham, Vladyslav. "The research of in the Vatican archive to Poland's history in the Middle Ages. Read at the 76th monthly meeting of the History Society in Lviv May 29, 1897," *Historical Quarterly*, T.11, (1897): 687. (in Polish).
- Adamus, Jan. Bibliography of Wladyslaw Abraham's works, *A remembrance book in honor of Vladyslav Abraham*, T.2, (1931): 419–446. (in Polish).
- "Before the ceremonies at the Jan Kazimierz University in Lviv," *Lviv newspaper*, No.127, (1937): 2. (in Polish).
- Brocki, Eugeniusz. "Notification about the origins and growth of the Latin Metropolitan Archdiocese of Lviv," *Polish bee*, T.3, (1820): 3–28. (in Polish).
- Charevichova, Lucia. *Historiography and love of Lviv*, *Lviv library*, t.6, (Warsaw: Polish Publish House, 1990). (in Polish).
- Chavaga, Konstantyn. "The 600th anniversary of Lviv archdiocese," *Sunday magazine Bibula*, accessed March 23, 2017, <http://www.bibula.com/?p=51186>
- Chornyj, Modest. "Abraham Vladyslav," *Lviv encyclopedia*, T.1, (2007): 10. (in Ukrainian)
- Documents of Roman Pontiffs which illustrating the history of Ukraine (1073–1953)*, ed. Atanasij Velykyj, T.1, (Rome: Basilian publishing, 1953). (in Latin).
- Friese, Chretien. *The Lviv metropolis with its archbishops until our time*. (Lviv: Mizler's Printing, 1758). (in French).
- History of Byzantium. Introduction to the science of Byzantium*, ed. Serhij Sorochan, Leontij Vojtovych, (Lviv: Apriori, 2011).

- Holy Mass at the end of the 1st Eucharistic Congress of the Lviv archdiocese. Lviv, June 3, 2012.* (Chenstochowa: Sunday, 2012). (in Ukrainian, Polish and Latin).
- Hrushevs'kyj, Mychajlo. The history of Ukraine-Rus. XIV–XVII century. *The attractions of historical thought of Ukraine*, T.5, (Kyiv: Scientific thought, 1994).
- Ivashko, Roman. "Vladyslav Abraham," *Catholic Journal. Biweekly Catholic parishes of Ukraine*, No.18, (2012): 5. (in Ukrainian).
- Kaleta, Michel. "Synodal activity in the archdiocese of Lviv," *Seminare*, T. 24, (2007):227–245, accessed March 23, 2017, <http://seminare.pl/pdf/tom24-18-kaleta.pdf>. (in Polish).
- Kozubs'ka, Olha. "Latin Cathedral in Lviv: attempt a new interpretation of known facts," *Ethnology notebooks*, No.3(32), (2000): 252–261. (in Ukrainian).
- Krentosh, Juzef. *Organization of the Latin Lviv archdiocese from the 15th century to 1772.* (Lublin: Catholic University of Lublin, 1986). (in Polish).
- Niesiecki, Kasper. *Kingdom of Poland adorned with jewels heroic bravery and courage, the highest honors, and the most noble virtue, piety and holiness at the golden freedom of the ancient cathedras, provinces, and knights.* (Lviv: Society of Jesu, 1728). (in Polish)
- Piravski, Tomas. Report of the situation in maternal Lviv archdiocese. According to the will of Piravski and archbishop of Lviv John Zamoisky. *Historical materials*, ed. Cornelius Julius Hek, T.2, (Leopoli: Historicaej society, 1893). (in Latin).
- Prokop, Krzyshtof. *Latin Archbishop of Halych and Lviv. Biographical sketches.* (White Dunajec-Ostrog: Appealing from Volyn', 2010). (in Polish).
- Redzik, Adam, Lavrets'kyj, Roman. "Abraham Vladyslav Henrich Francisk," *Encyclopedia. Lviv National Ivan Franko University*. T.1, (2011):119. (in Ukrainian).
- Reifenkugel, Karl. "The foundation Roman Catholic bishoprics in the territories of Halych and Vladimir. A contribution to the history of these territories in the 14th century," *Archive for Austrian history*, T.52, (1875): 403–473. (in German).
- Savicki, Jakób. "Obituary: Vladyslav Abraham," *A yearbook of the Warsaw Scientific Society*, No. 31–38, (1938–1941): 163–166, accessed March 22, 2017, http://mazowsze.hist.pl/35/Rocznik_Towarzystwa_Naukowego_Warszawskiego/795/1938/27239/. (in Polish).
- Sharanevych, Isydor. *History of Galych and Volodymyr Rus from the earliest times to 1453.* (Lviv: Stauropegic Institute, 1863). (in Ukrainian).
- Skovyra, Marjan. "Archdiocese of Lviv. The 600th anniversary of the transfer cathedra from Halych to Lviv," *Relics of Metropolis. To the 600th anniversary of the transfer of the cathedra of Lviv archbishops of the Roman Catholic Church from Halych to Lviv. Exhibition catalog June 2–September 16, 2012.* (Lviv: Printing kunshty, 2012): 8–10. (in Ukrainian).
- Skovyra, Marjan. "The transfer of the capital of the Lviv archdiocese from Halych to Lviv," *Joy of faith*, No.5(48), (2005): 13. (in Polish).
- Skrobishevski, Jakub. *The lifes of the Archbishops of Halych and Lviv.* (Lviv: Typography of John Sheliga, 1628). (in Latin).
- Stadnicki, Kazimierz. *The beginning of the of the Catholic Archbishopric and bishopric in Halych's Rus and Volun'.* (Lviv: by the sons of Zelman Igl, 1882). (in Polish).
- The ancient monuments that illustrate the history of neighboring nations Poland and Lithuania*, ed. Augustino Theiner, T.2, (Rome: Vatican publishing House, 1861).
- "The 600th anniversary of Lviv Metropolis," *Radio the Mary*, accessed March 23, 2017, <http://www.radiomaryja.pl/kosciol/600-lecie-lwowskiej-metropolii-lacinskiej/>

- The case of Vladyslav Abraham, the State Archive of Lviv region, Fond 26, Series 5, File 1, Sheets 81, 156–157. (in Polish)
- “The congress to 600th anniversary of Lviv archdiocese,” *Religion Deon.pl*, accessed March 23, 2017, <http://www.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art,11404,odbyl-sie-kongres-nt-600-lecia-archidiecezji-lwowskiej.html>
- The Order of Polonia Restituta. Three years from first meeting 1921–1924.* (Warsaw: State Printing House, 1926). (in Polish).
- “They would talk about Roman Catholic churches in Galicia at an international conference in Lviv,” *Credo*, accessed March 23, 2017, <http://www.credo-ua.org/2014/09/122272>
- Tomashivs'ky, Stepan. *Ukrainian history. Part 1. The Ancient and Middle Ages.* (Lviv: Yesterday and Today, 1919). (in Ukrainian).
- Trajdos, Tadeush. *The Catholic Church on the Ruthenian lands in Polish kingdom and Lithuania during the reign of Vladyslav II Jagiello (1386–1434).* T. 1, (Wroclaw–Warsaw–Krakow–Gdansk–Lodz: Polish Academy of Sciences, 1983). (in Polish).
- Zahariasievich, Francisk. “The beginning of the Latin Cathedral in Lviv,” *Scientific journal of the Ossolinski public library*, R.2. N.4, (1829): 78–90. (in Polish).
- Zimorovych, Bartolomej. *The triple Lviv. Leopoldis triplex*, trans. Natalia Cariova, 2nd ed., (Lviv: The Center of the Europe, 2002). (in Ukrainian).
- Zubrycki, Denys. *Chronicle of Lviv city*, ed. Oleksander Shyshka, (Lviv: The Center of the Europe, 2001). (in Ukrainian).